

SÁRGA CÉGTÁBLA MÖGÖTT

Poros, falusi főutca. Alkony.

Apró házak, kis épületek és hosszú, félelmetes árnyak.

Az utca közepén parányi cipézműhely.

A mester egy ormótlan bakancsot ringat a térdén...

„Ide gyakorlat kell, kispám! Az életben csak a gyakorlat a fontos. Igen, mikor tanulod meg már végre?!... Lám, nekem külön műhelyem van itt a főutcán. Meg egy házam, amarra messzebb. Kis ház, igaz, gerendás is. Nekünk azért megfelel. Kétszázezerért vettem az ősszel. Pedig sokkal többet ér. Én mégis megkaptam annyiért. Hiába, meg kell érezni, mikor a legérettebb a helyzet. Gyakorlati embernek kell lenni. Üzletembernek! Az életben minden ettől függ, kispám!...”

Kicsi műhely, középtűt asztal, fölötte poros villanyégő.

Alkonyat. Este.

A mester fejét irgalmatlanul nagy, tepsi tenyerébe hajtja.

Gondolkodik.

(Hat gyereke van, meg egy vékonyka felesége. Ő főz otthon, takarít, meg vigyáz a gyerekekre. És tűz néha, mikor új cipőt rendel valaki. De ez csak húsvét, búcsú meg karácsony előtt esik meg. Akkor is inkább kész cipőt vesznek az emberek. Gyári cipőt. Mert az szebb. Olcsóbb. A kézi munkát nem becsülik az emberek.)

A legnagyobb fia katona. A második városban él. Valami hivatalnok-féle. Lényegében még az apja se tudja, hogy csöppent bele a fia, meg hogy milyen az az állás. De ez nem is fontos. Fő, hogy jól él a gyerek. Egész úriember lett belőle. Nem csinál mást egész nap, csak firkál, össze-vissza. Mást nem is tud).

„Igen, mennyi baj volt még tavaly a gyerekekkel. Úgy volt az, hogy valami könyvet hozott haza egyszer. Aztán meg az újságot kezdte bújni. Igen, akkor bolondult meg a gyerek. A sok betű megzavarta a fejét. Most nagyra vitte, de ki tudja, meddig tart ez így. Az ilyen emberek mindig cérnaszálon függnék. Legjobb, ha csendesesen meghúzódik az ember. Engem is elvihettek volna negyvenegyben a németek. De én nem szidtam senkit. Se

őket, se emezeket. Nekem mindig minden jó volt. Ahogy esik, úgy puffan. Fő, hogy ne háborgassanak. Hogy ne marják egymást az emberek. Hagyjának élni, szépen, békességben. Úgy, ahogy tudunk. Ők meg intézzék a maguk dolgát... De a gyerek, lám, a gyerek már nem ilyen. A gyerek egészen megbolondult. Pedig minden percben jöhet valamilyen fordulat. (Lám, negyvenegyben is milyen hirtelen bekövetkezett. Lám, mennyi embert elvittek akkor. Ha én is olyan lettem volna...) Igen, sosem lehet tudni, mi következik. A jövő titkai kifürkészhetetlenek. Így mondja a biblia is. És igaza van neki. Legjobb, ha csendesen meghúzódik az ember. Ha nem törődik a politikával..."

(A mesternek egy kis műhelye van itt a főutcán. Meg egy háza, amarra messzebb. Négy fia van még idehaza. A legidősebb a katonaságnál szolgál. A második városban él. Ritkán jön haza. Írni se igen szokott. Néha pénzt küld. Ilyenkor ezt írja mellé: „Ruhát vegyenek a gyerekeknek meg könyvet, ceruzát.”)

„A gyerek nem érti meg, hogy az élet nem csupa öltözködés meg iskola. Lázadozik, ha másra költjük a pénzt. Pedig igazán tudhatná, hogy a mesterség az első. Az a mi életünk. A mesterséghez pedig anyag kell. Befektetés. Anélkül nem lehet élni. A befektetés szüli aztán az újabb jövedelmet. Ezt ismét befektetjük. A kamatból pedig élünk. Igaz, hogy nem sok, de mégis... Sokat eszik a négy gyerek. Dolgozni meg egyik se tud még. Iskolába jár valamennyi. És az iskola is kiadás. Az is befektetés ugyan, de sokszor, hej, nagyon sokszor még csak nem is kamatozik. Mert ha elvégzi a gyerek, szó nélkül elröppen... Lám, a legidősebbnek is jót akartunk. Inaskodott is a műhelyben, két hónapot. Aztán megszökött. Csak nagysokára jelentkezett ismét. Gyárimunkás lett belőle. Most katona. Ha visszajön, akkor majd megnősül. És füttyül a szüleire. Azokra, akik csak jót akartak neki..."

A főutcán kicsi műhely, cégtáblával, kis asztalkával, székkal és polccal. A polcon porlepte lábbelik hada. Rettenetesen rossz lábbelik. És büdösek is.

„A legnagyobb, lám, ezt utálta legjobban. Meg a görnyedést. De azért leginkább mégis a szagot. Pedig igazán megszokhatta volna. Én se bírtam kezdetben. Bottal szoktattak rá. Mert az életben mindent meg kell szokni. Először minden nagyon érdekes. Később rettenetesen üressé, unalmassá válik. Da ha még egy kicsit kitart az ember, akkor egészen megszokja. Szinte mindennapi szükségletévé lesz. Akár az evés vagy az alvás. Csak úgy, megszokásból..."

Nyikordul az ajtó, vendég lép be. A mester fölneéz. „Jó estét, mester úr!” (Hm, mester úr? Urak azok a... A fiam... ha-ha-ha!) „Nézze, mester úr, elhoztam ezeket a cokulákat. Féltalp kellene rájuk. Most rögtön. Hajnalban utazok. Tuggya, idénymunkára. Gyárba. Hiába, ez sem ér semmit, hun ide, hun oda. Sose nyugszik az ember.” „Igen”, mondja a mester és

hallgat. Néz maga elé. „Tegye oda a polcra. Egy hét mulva megnézheti...” A vendég ámul: „Egy hét mulva? Most, mingyár kellene. Reggel utazom.” „Igen”, mondja a mester... A vendég kérdően néz rá: „Szóval meglesz?” („Mi ez? Mért ilyen mogorva ez az ember? Milyen jókedvű volt azelőtt. Hogy el lehetett beszélgetni vele. Ugyan mi lelhetette?”) „Nem lesz meg”, mondja a mester. „Nem érek rá”. A vendég néz. Feláll. Az ajtóhoz lép. Karján kalimpálnak a bakancsok. Mégegyszer visszanez. „Jójcákát”. Az ajtó ismét becsukódik mögötte.

A mester térdén zsiros, ormóttan bakancs. Előtte a faszöges dobozban újságoldal és levél. A fia levele, a városból.

„Ez is gyárba akar menni. Gyár... gépek... gyár.”

A mester feláll, az ablakhoz lép. Óvatosan föltesz rá egy kartonlapot. Aztán csendesen visszaül.

„Nem megy az úgy, gyerek, ahogy te elképzeled. Mert te csak a teóriát látod. Holott a gyakorlat a fontos. Százszor megrágtam már. Nem tudod te, mit jelent az, beadni az ipart. Városba menni... Hogyisne! Még csak az kéne! Itt legalább szakmám van. Kenyerem. Biztos kenyérem. És van egy kis házam, családom, meg két hold a nádas mellett. A többi nem fontos. Majd jóra fordul egyszer. Hiába, ez a legkomisszabb időszak. A kisipart nyomja a gyár. Na meg az állam. Az állam nem tűri a kisipart. Ki akarja irtani. Ezért segíti a gyárat. A gyár meg mindent géppel végez. Serozatban és gyorsan. Persze, olcsóbban is. Nekem meg minden darab bőrért át kell lépni a városba. Egy egész oldalt sose vehetek. Egy oldal piros vagy egy oldal kék, egy zöld, egy sárga, barna, fekete... Ki győzné? Ki tudna annyit befektetni? Csakis a gyár. Így aztán könnyen nyom bennünket. Az állam meg adóztat. Igen, gyerek, te is azt mondd, hogy mi teljesen fölöslegesek vagyunk. Na jó, gyerek. Mondjuk, hogy veszel egy pár új cipőt. Gyárit. Fél év mulva kilyukad a talpa. Akkor eldobod, úgye, és veszel másikat. Na látod, nem megy az olyan könnyen. A gyár nem ver föl neked egy pár spiccvasat. És szakad is a lábbeli. Nekünk mindig lesz munkánk. Hallod, gyerek, elvétetted a dolgot. Meglátod, jórafordul még egyszer nekünk is.”

A mesternek négy visítózó gyereke van odahaza. A legidősebb tavaszra végzi a nyolcosztályost. Aztán kimegy az életbe. Az apja cipészt akar nevelni belőle.

„Látod fiam, én úgy kuporgattam össze mindent. A műhelyt, házat, földet. Külön vettem minden szerszámot. Neked meg itt van. Csak be kell ülni és dolgozni. Minden a szádban van. De a gyerekeknek nem kell a szerszám. Nem kell a műhely. A gyerekek városba akar menni. Mérnök lesz, mondja... No, abba beleszólunk mi is. Ösztöndíj? Nem kell az nekünk. Nekem mesterségem van, mért szoruljak az állam segítségére. Én addig nem koldulok, míg nem muszáj. Mért legyen tanító a fiam? Hogy hat vagy

tíz évig dobálják, ahogy NEKIK tetszik. Kidobják az istenhátamögé, valami elmaradott faluba. Koszos gyerekeket oktatni. Persze, a mérnöki iskolába nem adnak ösztöndíjat. NEKIK tanító kell, valamelyik rongyos faluba..."

(A mesternek egy kis háza van, arra kijebb. Apró viskó, gerendás is. Egy szoba, konyha, kert.

A szobában petróleumlámpa ég. Négy gyerek ül a padkán. Kettő már alszik, úgy ültében. Az anya belép, kannával a kezében. Tejet hozott. Óvatosan leteszi az asztalra. „Apátok még nem jött?”. „Nem”, ásítja a nagyobbik. „Biztosan kártyázni ment, vagy a kocsmában akadt meg.”

A gyerekek már ágyban vannak. Csak a legnagyobb ül a padkán. Álmodozik. Tervez... Lehet, hogy mérnök lesz. Mindig szerette a számtant. Gépek, gyárak, gépek... Számok... Ötöse van számtanból.

A lámpa lecsavarva pislog.

Csend van a szobában. Három ártatlan teremtés boldog mosollyal álmodik).

„... Azt mondd, gyerek, adjam el a földet. Te már találtál állást a számomra. Hát csak tartsd meg, gyerek. Hogy jól akarsz nekünk? Hát nekem ne akarj jól, gyerek! Azt mondd, adjam el a házat, nyujtsam be az ipart. Menjünk a városba. Üzembe. Vagy gyárba. Hm, van benne valami. Nagy kapacitás vagy te, gyerek. Csak az a baj, hogy ez mind teória. Elképzelés. De a gyakorlat mást mutat, gyerek...”

Na jó, mondjuk, eladom a házat, földet, beadom az ipart. Azt mondd, lenne állás. Keresnék, mondjuk, tizenötöt. Négy gyerek után a pótlék tízezer. Ez huszonöt. Aztán azt írod, hogy otthon is tezgázhatok egy kicsit. Mondjuk, összesen harmincezer. A ház és föld árából bútort vennénk, szépet, modernet. És ruhát, mert már írtó rongyosak vagyunk. Így aztán elmenne a pénz. Vagy ha maradna is valami, abból te villanysporhetet, hűtőt meg mifénért vásárolnál. Oszt parkettás szobában lalnánk. Aztán öt év múlva, mondd, biztosan kapnánk lakást. Addig majd meglennénk valahogy. Te már tudsz is lakást valahol. Csak úgy, ideiglenesen. Öt évig, ugyebár. Hej, gyerek, öt év nagy idő. Öt év, hej, tudod te, mi az, hogy öt év? Na, mondjuk, az is eltelne. Mondjuk, kapnánk lakást is. (De ez egyáltalán nem biztos. Addig még jöhet valami fordulat is.) De, mondjuk, mégis kapnánk lakást. De arra nem számíthat, gyerek, hogy a ruha elszakad. A bútor egyszer tönkremegy. Akkor, öt év után, lenne egy koszos lakásunk, semmi más. Egy kis, városi lakás. Kert és udvar nélkül. És jószág nélkül, persze. Úgy kellene venni a zsírt, a húst, a zöldséget. Mindent pénzüért kellene venni. Mert disznót se tarthatsz, ugyebár. De föloszolhat a vállalat is. Vagy fölmondhatnak. Mit tennél akkor, gyerek? Indulnál vissza, bútor, ruha, állás, ház és ipar nélkül. Vagy könyörögnél, mi? Emberek, adjanak valamilyen koszos állást. Koldulnál, gyerek. Vagy hazajönnél ismét? Bá-

mulnád az embereket? Megállnál a házuk előtt és azt mondanád: Valamikor a mi házuk volt...

Nem, gyerek, erről tegyél le.

Igen, azt is mondd, szegények vagyunk. Nincs új ruhánk. Nincs új bútorunk, villanyfőzőnk. De van házuk, gyerek. Földünk és iparunk. Ez mind érték. Ezt ne feledd el. Engem nem ugratsz be. Tudom én, mit csinállok. Igen, gyerek, erről tegyél le örökre. Inkább az öcséd is suszter lesz. Vagy borbély. Esetleg lakatos. De akkor is lesz kenyere. És négy közül egy biztosan suszter lesz. Az biztos alapról indul.

És ne felejtsd el, hogy mi is megöregszünk. Kinek kellenénk mi akkor? Neked? Azt ne mondd. Füttyülnél felénk. De így van házuk, földünk, műhelyünk! Egy házért pedig bárki elsirat bennünket.

„Igen, gyerek, erről teljesen tegyél le...”

(A mesternek műhelye van itt a főutcán, meg egy háza, amarra kijebb. Abban négy visítózó gyerek. Kettő már kirepült, de négy még otthon van. És abból legalább egy suszter lesz, egészen biztosan...)

Sötét falusi főutca.

Éjjél.

Egy kivilágított ablak fölött sárga cégtáblát csikorgat a szél. Belül párányi villanyégő, asztal, polc és szék.

A széken, fejét ormótlan, szurkos tenyerébe hajtva ül egy ember és gondolkodik.

